

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

**ОСОБИСТІСТЬ ТА СУСПІЛЬСТВО
В ЦИФРОВУ ЕРУ:
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР**

МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

21 червня 2024 року

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

**Факультет психології, політології та соціології
Кафедра психології**

*IV МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ*

**«ОСОБИСТІСТЬ ТА СУСПІЛЬСТВО В
ЦИФРОВУ ЕРУ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР»**

21 червня 2024 року

Одеса – 2024

УДК 159.923.2(063)

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – **Аракелян М.Р.**, доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», заслужений юрист України.

Члени редколегії:

Цільмак О.М. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Ульянов В.О. – доктор медичних наук, професор, професор кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Татьянчиков А.О. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Лісовенко А.Ф. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Ташматов В.А. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали представлені в авторській редакції. Редакційна колегія не несе відповідальності за їх зміст.

Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір : матеріали IV міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 червня 2024 року) / за заг. ред. проф. Аракеляна М.Р. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2024. 217 с.

УДК 159.923.2(063)

<i>Ташилатов В.А., Марущак А.П.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ.	183
<i>Третьякова Т.М., Івашико С.О.</i> СКЛАДОВІ ОСОБИСТІСНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.	187
<i>Цільмак О.М.</i> ПРАКТИЧНЕ НАВЧАННЯ – ЗАПОРУКА СФОРМОВАНOSTІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПРОФЕСІОНАЛА.	192
<i>Чепурна О.Є.</i> ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДО РОБОТИ В КОМАНДІ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ЗВО.	197
<i>Черниш М.Д.</i> БАР'ЄРИ СПІЛКУВАННЯ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.	201
<i>Шушко В.С.</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.	205
<i>Шмаленко Ю.І.</i> ЕФЕКТИВНІ КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ.	208
<i>Яцюк М.В., Халаман А.О.</i> ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ.	213

Ташилатов Вячеслав Абдуллайович

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології

Національний університет «Одеська юридична академія»

Марущак Анастасія Петрівна

здобувачка I курсу факультету психології, політології та соціології

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ

Допит, мета якого виявляється в необхідності отримати правдиві показання від допитуваного про обставини правопорушення, є однією з найважливіших слідчих дій в кримінальному процесі. Неповнолітні особи нерідко виступають у ролі допитуваного. Проте результат допиту залежить від того, наскільки добре слідчий розуміється не тільки в правових і кримінальних аспектах, але й в психологічних.

Неповнолітні особи мають ряд певних психологічних особливостей, які необхідно враховувати слідчому. По-перше, їхня психіка не є стабільною, оскільки ще не завершила своє формування, тому показання можуть бути менш точними та правдивими, а сам неповнолітній — схильним до навіювання та емоційних і психологічних впливів. По-друге, неповнолітні більш емоційні і тривожні, а сам допит може викликати у них страх та незрозумілість [5].

Насамперед слідчий має бути готовим до можливого приховування і перекручування інформації зі сторони неповнолітнього та вміти виявляти та попереджати дане явище. Наступним важливим психологічним аспектом ведення допиту є готовий план дій. Слідчий, проявляючи обізнаність, впевненість та послідовність, краще встановлює контакт з допитуваним і викликає повагу й авторитет. Отже, допит слід проводити поетапно, а перед цим ретельно вивчити інформацію про допитуваного, а саме умови життя, навчання, зацікавлення, поведінку, виховання, психологічні властивості тощо; власне під час допиту дізнаються про культурний та інтелектуальний розвиток особистості,

її готовність до співпраці, а також особливості міміки, мовлення, емоційних реакцій та станів.

Оскільки даний кримінальний процес має на увазі не тільки отримання показань, а й психологічний вплив, то під час нього можна визначити, наскільки неповнолітній допитуваний схильний до навіювання, тривожності, агресії. Серед методів, які допоможуть це виявити, можна виокремити спостереження за допитуваним, метод бесіди, метод аналізу поведінки під час правопорушення та в звичайних умовах життя, метод експертних оцінок, а також психологічний експеримент [2].

Ще одним з найважливіших аспектів допиту з неповнолітнім є саме психологічний контакт, який необхідно встановити та підтримувати до кінця комунікації. Для цього використовують «методику контактної взаємодії», яка включає шість стадій.

Перша стадія включає в себе зняття психологічних бар'єрів і напруженості. Тут може допомогти визначення стану та переживань допитуваного. Також слідчий може задавати лише легкі запитання, які передбачають відповідь «так». Поступово можна відходити від простих питань та переходити до більш складних, які вимагають доповнень і пояснень.

Друга стадія — спільні інтереси. Суть цієї стадії полягає в тому, що між основними питаннями слідчий може задавати загальні питання на цікаві теми та проявити свою зацікавленість у спілкуванні. Таким чином атмосфера допиту стає більш позитивною для неповнолітнього.

На третій стадії озвучують свої очікування від допитуваного, подібність думок, підбивають проміжні підсумки бесіди, тобто готують неповнолітнього до прийняття особистостей учасників допиту.

Четверта стадія передбачає виявлення негативних якостей допитуваного, які він може приховувати, та їхнє прогнозування в ході бесіди. На цьому етапі слідчий може пропонувати дискусії, висловлювати сумніви, зіставляти суперечності та добудовувати те, що не було домовлено.

П'ята стадія — адаптація допитуваного та вплив на його поведінку. Слідчий може давати підказки щодо коректного поводження себе під час допиту, робити акцентування на потрібних діях, вживати превентивні дії, що попереджують неконструктивні вияви поведінки, які можуть перешкоджати слідству.

Шоста стадія включає в себе побудову довірливих стосунків. Для цього слідчий може звертатися до неповнолітнього за порадою, зробити йому комплімент, попросити розв'язати проблему разом тощо [4].

Проте, розслідування кримінальних проступків часто пов'язане з конфліктами між допитуваним, який є підозрюваним, та слідчим. Конфліктна ситуація зазвичай виявляється в протидії слідству зі сторони підозрюваного (відмова від надання показань, ухиляння від відповідей, приховування інформації тощо). Дізнавач має усвідомити цей конфлікт та знайти шляхи його вирішення.

Для подолання конфліктної ситуації слідчий може використати тактичні прийоми, які допоможуть виявити правду. А також є можливість звернутися по допомогу до третьої особи, яка має авторитет для неповнолітнього, оскільки, згідно із ч. 1 ст. 354 Кримінального процесуального Кодексу України, «допит малолітнього свідка і, за розсудом суду, неповнолітнього свідка проводиться в присутності законного представника, педагога чи психолога, а за необхідності — лікаря» [3].

До можливих тактичних прийомів можна віднести:

- використання знань про особистість неповнолітнього. Так, слідчий враховує, наприклад, індивідуальні риси допитуваного та стосунки в його сім'ї;
- раптовість появи фактів та обставин, що свідчать про хибність показань. Таким чином допитуваний несвідомо захоче дати правдиві показання;
- створення умов, що можуть здаватися допитуваному природними. Наприклад, при відсутності слідчого допитуваний може ознайомитися з паперами, що стосуються справи;

- надання можливості вільно розповісти про події без будь-яких обмежень та тиску;

- дослідження деталей розповіді. Тут слідчий може запитувати уточнювальні запитання для розкриття всіх подробиць, адже неповнолітнім складно вигадати все до найдрібніших деталей;

- послідовність доказів, що спростовують неправдиві показання неповнолітнього;

- наявність контрдоказів, тобто коли на кожну неправдиву відповідь допитуваного, у слідчого є доказ, що спростовує її;

- різні темпи допиту та їхнє поєднання. Для питань, які несуть малу користь для розслідування, використовується повільний темп допиту, а для питань, які грають важливу роль, — прискорений темп допиту, що забирає час на вигадкування хибних показань [6].

Отже, допит неповнолітніх має власні психологічні особливості, які має враховувати слідчий задля проведення ефективного розслідування.

Список використаних джерел

1. Звегінцев, А. І. Особливості допиту неповнолітніх / Артем Ігорович Звегінцев // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 17 травн. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». – Вінниця : ХНУВС, 2023. – С. 231-234.
2. Кашпур А. С., Сокиран Ф. М. Допит неповнолітнього: криміналістична та психологічна характеристика. Юридична психологія. 2021. Т. 29, № 2. С. 61–69.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI: станом на 19 квітня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 12.05.2024).

4. Філонов Л. Б. Психологічний контакт педагога й учня як умова успішної профілактики відхилень у поведінці. Психологічна профілактика недисциплінованої поведінки. 1989. С. 238-251.
5. Чичик Д. Ю., Лазебний А. М. Психологічні аспекти проведення допиту неповнолітніх. Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції. 2023. С. 337–340.
6. Чорноус Ю. М. Психологічні основи реалізації тактичних прийомів. Юридична психологія. 2020. № 1 (26). С. 13–22.

Ключові слова: психологічні особливості допиту, методи допиту, конфліктна ситуація, тактичні прийоми, психологічний контакт, психіка неповнолітніх, розслідування.

Keywords: psychological features of interrogation, methods of interrogation, conflict situation, tactical techniques, psychological contact, psyche of minors, investigation.

Третьякова Тетяна Миколаївна

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри психології

Національний університет «Одеська юридична академія»

Івашко Сергій Олександрович

здобувач 2 курсу факультету психології, політології та соціології

Національний університет «Одеська юридична академія»

СКЛАДОВІ ОСОБИСТІСНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Сучасний світ настільки мінливий, що вже тільки ось ця його властивість надає людині певного його розуміння та сприйняття, що може бути основою для особистісного благополуччя.